

RANTASALMEN KUNNAN VUODEN 2027 TALOUSARVION JA TALOUSSUUNNITELMAN 2028–2029 LAADINTAOHJEET

Huomioitavaa talousarviovuodelle 2027

Kunnanhallitus päättää 7.9.2026 talousarvioraamin vuodelle 2027.

Talousarvio 2027 tehdään nettositovana, samalla periaatteella kuten talousarvio 2026 on tehty. Talousarvion laadinnassa tulee huomioida kuntalaisten osallistaminen sekä lakisääteisten palvelujen ensisijaisuus.

Tavoitteiden ja niiden toteutumista kuvaavien mittareiden tulee olla johdettu ja tukea sen toteuttamista kuntastrategiasta.

Vuonna 2027 hallintokuntien tulee tarkastella mahdollisuuksia tarjota koulunkäynninohjaajille työtä kesäkuukausina ensisijaisesti ulkopuolelta palkattavien kesäsijaisten sijaan. Vuonna 2027 tulee tarkastella hankinta- ja palvelusopimuksen tarkoituksenmukaisuutta ja pyrkiä aktiivisilla toimilla hillitä kustannustason nousua edullisemmalla hankinta- tai järjestämistavalla.

Palveluhankintojen osalta tulee tarkastella hankintojen toiminnallisia ja juridisia riskejä.

Rantasalmen kunta hankkii talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut Keski-Savon tilipalvelut Wakaus Oy:ltä.

Aikataulu:

Elo – lokakuu

- Toimialat käyvät talousarvioneuvottelut Järvi-Saimaan Palvelut Oy:n kanssa ja laativat talousarvioesityksen syyskuun loppuun mennessä. **JSP:n tulee tuottaa tarvittavat luvut syyskuun loppuun mennessä toimialojen käyttöön.**
- valtuustoseminaari alustavasta talousarvioesityksestä
- investointien määräraha- ja tuloarvioesitykset tavoitteineen ja perusteluineen tulee esittää lokakuun puoliväliin mennessä (johtoryhmä)
- lautakuntien käsittelyt sisältäen soveltuvat osallistamistoimenpiteet
- TA 2027-tiedot talousarvio-ohjelmaan tulee olla vietyinä lokakuun loppuun mennessä

Marraskuu

- käyttötalouden lautakuntakäsittelyt
- veroprosenttien käsittely valtuustossa
- TA 2027 (1.) luonnos valmiina, johtoryhmän käsittely
- kunnanhallituksen käsittely (seminaari ja kokous)
- valtuustoseminaari talousarvion investoinneista

Joulukuu

- TA 2027 (2.) luonnos valmiina, johtoryhmän käsittely
- kunnanhallituksen käsittely (kokous)
- luottamushenkilöinfo valtuustolle esitettävästä talousarvioluonnoksesta
- valtuuston käsittely

Talousarvion laadinnan perusteita

Talousarvio ja –suunnitelma on laadittava siten, että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen.

Talousarvioesitysten tulee pohjautua voimassa olevaan kuntastrategiaan. Toimialakohtaiset

toiminnan kuvaukset / palvelusuunnitelmat esitetään koottuna toimialan käyttötalousosan alussa ja tarkemmin kunkin sitovan tason käyttötalousosan alussa. Yleisperusteluissa asetetaan myös konsernijohtoa ja tytäryhteisöedustajia koskevat tavoitteet.

Talousarvion tekstiosuudet tuotetaan koontityökalun lomakkeilla.

Taloussuunnitelmavuodet 2028–2029

Taloussuunnitelma käsittää vuodet 2028–2029. Taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi (TA2027) on laissa erikseen mainittu talousarvio, jonka sitovuus on oikeudellisesti vahvempi kuin taloussuunnitelman 2028–2029. Taloussuunnitelmavuosien 2028–2029 määrärahat esitetään talousarviossa tuloslaskelma-, rahoituslaskelma- ja investointiosissa huomioiden merkittävät toiminnalliset muutokset perusteluineen sekä kustannustason muutokset. Taloussuunnitelma on kunnan viranomaisia ja viranhaltijoita toiminnallisesti velvoittava asiakirja.

Menot

Palkkamenojen osalta varaudutaan elokuun 2026 palkkasummaan korotettuna 2,5 %:lla. Palkkaperusteinen eläkemaksu on vuonna 2027 esityksen mukaan KuEL 24,37 % ja VaEL 24,40 %, josta työnantajan osuus 17,07 % (KuEL) tilille 4100 tai 17,10 % (VaEL) tilille 4103. Kevan valtuuskunta hyväksyy asian lopullisesti joulukuussa 2026. Työnantajan muihin sosiaaliturvamaksuihin varataan palkkasummasta: sairausvakuutusmaksu 1,84 % tilille 4151, työttömyysvakuutusmaksu 0,75 % tilille 4160, tapaturmavakuutusmaksu 0,32 % tilille 4170 ja taloudellinen tuki 0,03 % tilille 4180.

Kunnalle mahdollisesti palkattavien kesätyöntekijöiden palkkasummat tulee palkkaavien yksiköiden huomioida palkkavarauksiinsa. Kunnan omaan kesätyöllistämiseen ei haeta tukea kunnalta itseltään tai työllisyysalueelta.

Tulot

Asiakasmaksutulojen tulee perustua voimassa oleviin taksoihin. Taksat tulee tarkistaa ja saattaa ajan tasalle kaikkien toimintojen ja toimialojen osalta. Taksatarkastuksia tulee verrata yleiseen kustannustason nousuun.

Käyttötalousosa

Käyttötalousosassa asetetaan palvelutavoitteet ja budjetoidaan niiden järjestämisen vaatimat menot ja tulot.

Käyttötalousosa jakautuu toimialoihin (taloudenhallintajärjestelmässä osastotaso 01), jotka on määriteltävä hallintosäännöissä. Toimiala jakaantuu tulosalueisiin (osastotaso 02) ja ne voivat jakaantua edelleen tulosityksiköihin (osastotasot 03-05). Tulosityksikkö voi jakaantua toiminnasta riippuen toimipisteisiin (kustannuspaikka). **Kunnanvaltuustoon nähden sitova taso on kunnassa osastotasolla 01-03 ja vesihuollossa osastotasolla 01.**

Talousarviokirjassa esitetään käyttötalousosassa sitovalla tasolla toiminnankuvaus / palvelusuunnitelma, vastuhenkilö, toiminnalliset sitovat tavoitteet sekä sitovat määrärahat (**nettositovuus**) sekä tarvittaessa perustelut ja tunnusluvut.

Toiminnan kuvaus / palvelusuunnitelma

Toimialakohtainen lyhyt kuvaus keskeisistä toiminnoista.

Vastuuhenkilö (tilivelvollinen)

Sitovuustasoisin ilmoitetaan henkilö, joka vastaa sitovuustason toiminnasta ja taloudesta (sis. mm. talouden seurannan, talousarvion noudattamisesta vastaamisen sekä raportoinnista lautakunnalle, kunnanhallitukselle ja -valtuustolle).

Toiminnalliset sitovat tavoitteet ja niiden mittarit

<i>Käsite</i>	<i>Määritelmä</i>	<i>Kysymys</i>	<i>Esimerkki</i>	<i>Käyttötarkoitus</i>
Tavoite	Haluttu päämäärä tai muutos	Mitä halutaan saavuttaa?	Lyhennetään asiakaspalvelun jonoaikoja	Suuntaa toimintaa ja resursointia. <i>Talousarviotavoite</i>
Mittari	Keino, jolla tavoitteen toteutumista seurataan	Miten edistymistä mitataan?	Keskimääräinen puhelinpalvelun jonotusaika	Arviointi tavoitteen toteutumisen. <i>Miten mitataan talousarviotavoitteen edistymistä.</i>
Tunnusluku	Mittarin numeerinen arvo (tulos); kuvaa usein toiminnan tilaa	Mikä on mitattu tulos?	2,5 minuuttia maaliskuussa 2026	Seurataan toiminnon normaalia toimintaa ja kehitystä. <i>Toiminnan avaaminen numeerisilla suoritteilla.</i>

Tavoitteiden tulee olla johdettu ja tukea sen toteuttamista kuntastrategiasta. Toiminnallisia sitovia tavoitteita asetetaan 1–4 kappaletta. Tavoitteen tulee olla niin täsmällinen, että sen saavuttaminen voidaan todeta ilmoitetulla mittarilla.

Päämäärätyyppisissä tavoitteissa eteneminen päämäärän suuntaan on kyettävä toteamaan. Tavoitteen ja sen mittarin tulee olla yksinkertainen ja sellainen että se ymmärretään oikein. Tavoitteen tulee kattaa toiminta riittävällä tavalla eikä kohdistua vain osaan toimialasta. Tuloksilla ja määrärahalla tulee olla yhteys. Tavoitteen tulee olla saavutettavissa käytössä olevilla ja budjetoiduilla resursseilla. Toimialan on itse kyettävä vaikuttamaan tavoitteen saavuttamiseen.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa asetetut tavoitteet pitää pystyä mittaamaan määrällisesti tai laadullisesti. Mitattavuudella tarkoitetaan sitä, että tavoite ja sen toteutuminen tai toteutumisaste osoitetaan numeerisesti tai muulla arviointitavalla. Toiminnan tuotosta tai sen vaikuttavuutta mitataan määrällisellä mittarilla, kun taas itse toimintaprosessin mittaamisessa sovelletaan laadullista mittaamista. Tällaisella ns. tulosmittaristoon perustuvalla tavoiteasettelulla pyritään toiminnan kehittämiseen ja laadun parantamiseen.

Mittarit tulee valita niin, että ne mahdollisimman hyvin vastaavat kunnan toiminta-ajatusta ja sen toteuttamiseen tähtäävää strategiaa. Niiden tulee konkretisoida kunnan ja sen eri tehtävien palveluvisiona ja strategiaa kaikista olennaisista näkökulmista.

Talousarvioon ja -suunnitelmaan tulee valita sellaisia mittareita, joiden antamia tuloksia voidaan käyttää apuna kunnan päätöksenteossa. Mittareille asetettuja vaatimuksia ovat olennaisuus, pätevyys, luotettavuus ja edullisuus. Olennaisuudella tarkoitetaan sitä, että mitatulla tuloksella tulee olla olennainen merkitys kunnan toiminnan kannalta. Mittarin pätevyydellä tarkoitetaan sitä, että se mittaa asiaa, jota sen on tarkoituskin mitata. Mittarin luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että mittarin tulisi toistuvissa mittauksissa antaa samanlaisia arvoja, mikäli mittauskohteessa ei ole tapahtunut muutosta. Mittarin edullisuudella tarkoitetaan mittauksella saadun arvon hintaa.

Tunnusluvut

Olennaisesti toimintaa kuvaavia tunnuslukuja ilmoitetaan korkeintaan kolme siten, että esitetään arvio talousarvio vuodesta sekä neljä aikaisempaa vuotta (vuodet 2023–2026 + 2027).

Tavoitteet

Tavoitteiden asettaminen talousarviossa (SMART-malli)

Talousarvioon kirjattavat tavoitteet tulee laatia SMART-periaatteen mukaisesti:

- S – *Tarkka*: Määrittele tavoite selkeästi. Esim. "Vähennetään energiankulutusta" → "Vähennetään sähkönkulutusta 10 % vuoden aikana kohteessa x."
- M – *Mitattava*: Tavoitteelle on asetettava numeerinen tai muuten todennettava mittari. Esim. %-muutos, euromäärä, toteutunut toimenpide.
- A – *Saavutettavissa*: Tavoitteen on oltava realistinen käytettävissä olevilla resursseilla.
- R – *Merkityksellinen*: Tavoitteen on tuettava organisaation strategiaa tai talousarvion keskeisiä painopisteitä.
- T – *Aikataulutettu*: Tavoitteelle on asetettava selkeä määräaika tai seurantajakso.

Hyvä tavoite talousarviossa: "Lisätään sähköisten palvelujen käyttöä siten, että 80 % lomakkeista toimitetaan sähköisesti vuoden 2027 loppuun mennessä."

Perustelut

Perusteluissa tulee esittää toiminnan yhteys kuntastrategiaan. Talousarvioon sisällytetään olennainen päättäjille kerrottava informaatio. Tarvittaessa lyhyt selittävä teksti, josta ilmenevät oleelliset toiminnan muutokset, jotka selittävät talouden lukuja. (esim. työntekijämäärän muutos, tuotantotavan muutos, toiminnan järjestämisen vastuun muuttuminen, organisaatiomuutos, palvelujen ostojen lisääntyminen/vähentyminen)

Investointiosa

Investoinneissa tulee tarkastella viiden (5) vuoden aikajaksoa (vuodet 2028–2032).

Investointien **alaraja** on **10.000 euroa**. Mikäli tilivuoden aikana hanke jää alle em. rajan, tulee huolehtia talousarviomuutoksesta määrärahojen siirtämiseksi käyttötalousosaan samoin kuin toteutuneen käytön oikaisusta. Tulee myös huomioida, että tätäkin suuremmat yksittäiset kunnossapitotyöt kuuluvat käyttötalouteen. Vain peruskorjaukset ja uuden rakentaminen ovat investointiosaan kuuluvia. (Kunnossapito = korjaaminen alkuperäiseen kuntoon; Peruskorjaus = korjaaminen olennaisesti alkuperäistä parempaan kuntoon).

Investointiosassa budjetoidaan pitkävaikutteisten tuotantovälineiden hankinta, rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti. Investoinneille asetetaan myös tavoitteet ja perustelut. Hankekohtaisissa tavoitemäärittelyksissä selvitetään, onko kyse, uudis-, laajennus- vai korvausinvestoinnista.

Talousarvion valmistelussa tulee huomioida, mihin hankeryhmään/poistoryhmään investointi kuuluu. Eri hankeryhmiä ei saa yhdistää, koska hankkeilla on eri poistoaika ja poistotapa.

Investointiosa jakaantuu toimialoittain hankeryhmiin ja edelleen hankkeisiin. **Hankeryhmätaso** on valtuustoon nähden sitova.

Rahoitusosa

Rahoitusosan sitovia tasoja ovat antolainat ja ottolainat nettotasolla.

Talousarvion tekninen tekeminen

Talousarvioita varten toimitetaan Excel –taulukko, jossa on kunnanhallituksen päättämä talouden raami. Määrärahat ja tuloarviot arvioidaan toteutuman ja kuluvan vuoden talousarvion pohjalta huomioden mahdollisesti tulevat toiminnan muutokset. Talousarvio-ohjelmaan syötetään kustannuspaikka- ja tilitasolla (käyttösuunnitelmataso) **talousarviosummat euron tarkkuudella**.

Yksiköille ilmoitettuja summia sisäisistä eristä (yleiskulut, vesimaksut, sisäiset vuokrat) ja poistojen summia ei saa muuttaa, vaan ne varataan ilmoitetun mukaisesti, koska ko. erien tulee täsmätä myös talousarviossa (sisäiset menot ja tulot oltava samansuuruiset).

Palkat ja henkilöstösivukulut lasketaan edellä annettujen ohjeiden mukaisesti. Palkkahallinto tuottaa 15.9.2026 mennessä yksiköittäin ja henkilöittäin palkkamäärärahoja varten laskelmat käyttäen pohjana elokuun 2026 palkkatasoa korotettuna 2,5 %.

Talousarvion määrärahat ja tuloarviot syötetään Raindance -ohjelmaan **lokakuun loppuun mennessä.**